

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра економіки та підприємництва

УЛЬЯНОВА СОФІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ТА ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ
ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи на здобуття

ступеня вищої освіти магістр

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

за освітньо-професійною програмою «Економіка та управління
підприємством»

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент Міцкевич Н.В.

Рецензент:

канд. екон. наук, доцент (б.в.з.) Дранус Л.С.

Миколаїв 2020

Магістерська робота є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки та підприємництва Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Керівник роботи: Кандидат економічних наук, доцент
Міцкевич Неоніла Василівна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Рецензент: Кандидат економічних наук, доцент (б.в.з.)
Дранус Любов Сергіївна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 24 лютого 2020 р. о 10.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, аудиторія 10-306

З магістерською роботою можна ознайомитися у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальновизнаним критерієм розвитку будь-якого підприємства в Україні є конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність надає можливості вітчизняним товарам та продукції вийти на новий світовий ринок. На сучасному етапі рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі значно покращився і зайняв високу позицію серед інших представників сільського господарства. На аграрному ринку зернових культур Україна тривалий час зберігає першість в експорті, провідні позиції у переробці та споживанні, що ще раз доводить стратегічно важливу роль земельних культур у забезпеченні продовольчої і економічної безпеки нашої країни.

Потенціал аграрної галузі в Україні величезний. Нині в сільському господарстві працюють **близько** 45 000 підприємств. Діяльність лідируючих підприємств приносить їм щорічно близько 8 млрд. дол. доходу.

Проблема управління конкурентоспроможністю ставить акцент на підвищення кількості продажів продукції або товару. Вивчення і дослідження конкурентоспроможності дозволяє розглянути її як можливість забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі та пристосування підприємства до умов ринкової конкуренції.

Чинники, що визначають конкурентоспроможність та впливають на конкурентні переваги товарів, це такі, як технологічний рівень виробництва, інформаційна доступність і відкритість, якість товарів та послуг, ціна, рівень кваліфікації персоналу.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, важливо вміти швидко реагувати та пристосовуватись до економічних змін на ринку, аналізувати стан підприємства і своєчасно впроваджувати заходи задля зміцнення конкурентних переваг над іншими виробниками-аналогами. Співпрацюючи з закордонними

компаніями треба вміти застосовувати сучасні методи оцінки конкурентоспроможності та бути здатними виробляти конкурентний товар. Тому, вирішенням проблеми є формування системи напрямків і заходів для підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі.

Основи оцінки конкурентоспроможності, напрямки забезпечення конкуренції і критерії, що впливають на її збереження, вивчали і досліджували відомі науковці та практики, зокрема такі як: Ф. Котлер, М. Портер, А. Сміт, А.Томсон, О.Котикова, О Кузьменко., Л.Мельничук, Н. Міцкевич, І.Семенчук, О. Стародубцева та ін. Проте, недостатньо розробленими залишаються методи оцінки та напрямки забезпечення і збереження конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, що викликає важливе значення і актуальність дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є узагальнення теоретико-методологічних засад щодо конкурентоспроможності підприємства сільськогосподарської галузі та розробка практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети магістерської роботи сформульовано такі завдання:

- узагальнити теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі;
- визначити методи оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- оцінити стан розвитку сільськогосподарської галузі в Україні.
- проаналізувати рівень конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі;
- визначити напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні засади конкурентоспроможності підприємства сільськогосподарської галузі.

Методи дослідження. Методологічною основою, в ході проведення дослідження, є методи та прийоми, за допомогою яких проведено науковий, якісний та кількісний аналіз підприємства. Застосовано методи статистичного

прогнозування, ситуаційного моделювання, графічний, порівняння та групування даних та економіко-статистичний метод.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні напрямів удосконалення забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Основні наукові результати полягають в наступному:

удосконалено:

- визначення сутності конкуренції та конкурентоспроможності, визначені характерні особливості;
- удосконалено механізм управління конкурентоспроможністю підприємства.

дістало подальшого розвитку:

- розроблено заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства;

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення полягає у розробці рекомендацій щодо забезпечення і збереження конкурентоспроможності на підприємствах. Практичне значення мають такі розробки як: дослідження ефективності критеріїв забезпечення конкурентоспроможності, формування напрямків збереження конкурентоспроможності, інноваційний розвиток підприємства, удосконалення процесу виробництва товару або продукції, розвиток імпорту та експорту вітчизняних підприємств.

Апробація результатів магістерської роботи. Результати дослідження апробовані на Всеукраїнській конференції «Могилянські читання 2018», листопад 2018 року.

Публікації. Основні висновки та результати магістерського дослідження були опубліковані в журналі видавництва ЧНУ ім.Петра Могили (електронний варіант). Загальний обсяг публікацій становить 0,1 д.а.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, містить 18 таблиць та 11 рисунків. Список використаних джерел складає 77 найменувань. Загальний обсяг магістерської роботи викладено на 108 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності підприємства» розглянуто сутність і значення конкурентоспроможності підприємства. Досліджено методи оцінки забезпечення конкурентоспроможності.

Система методів оцінки конкурентоспроможності підприємства

Матричні	Графічні	Індексні	Аналітичні	Комплексні
Матриця БКГ	Багатокутник конкурентоспроможності	Метод, що базується на аналізі конкурентних переваг підприємств-конкурентів	Чотирискладовий показник концентрації CR4	Таксономічний метод
Матриця І.Ансоффа	Радар конкурентоспроможності	Метод, що базується на теорії ефективної конкуренції	Індекс Херфіндаля-Хіршмана	Метод радара
Матриця McKinsey	Метод «профілів»	Інтегральні Методи	Індекс Розенблюда	Метод бенч-маркінгу
Матриця конкурентних стратегій М.Портера	Метод, що базується на теорії життєвого циклу	Методи Самооцінки	Метод Різниць	Метод, що вказується на врахуванні сукупної дії детермінантів «національного ромба» та стратегічного потенціалу підприємства
Модель ADL	Карта стратегічних груп	Європейська модель ділової досконалості	Метод Рангів	
Матриця А.Томпсона і Р.Стрікланда	Дослідження кривої досвіду	Англійська методика матриці удосконалення бізнесу (ВІМ)	Метод балів	
SWOT-аналіз	Метод аналізу на основі функцій бажаності	Метод, що базується на оцінці конкурентоспроможності продукції: на основі рейтингу товарів; за обсягами продажу; диференційований метод; на основі корисності продукції	Метод з ідеальною точкою	
SPACE-аналіз	Метод семантичного диференціалу		-	-
STEP-аналіз	Метод конкурентних стратегій Ж.-Ж.Ламбена		-	-
STEEPV-аналіз	Метод побудови конкурентного простору		-	-

Визначено, що конкуренція являє собою механізм регулювання суспільного виробництва і одну з найголовніших форм взаємного суперництва на ринку.

У другому розділі – «Аналіз конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі» оцінено рівень конкурентоспроможності підприємств сільського господарства, проаналізовано основні показники конкурентоспроможності на прикладі вітчизняного підприємства та надана економічна характеристика стану сільськогосподарської галузі в Україні.

Потенціал аграрної галузі в Україні великий, в сільському господарстві працюють майже 45 000 підприємств. З них близько 2500 — великих і середніх. Найбільшими агрохолдингами країни є: «Кернел», «UkrlandFarming», «Нібулон», «Миронівський хлібпродукт», «ViOil». Діяльність лідируючих підприємств приносить їм щорічно близько 8 млрд. дол. доходу.

У загальній вартісній структурі вітчизняного експорту зернових і зернобобових культур переважають три основні сільськогосподарські культури: кукурудза (62%), пшениця (29,8%) і ячмінь (7,1%)

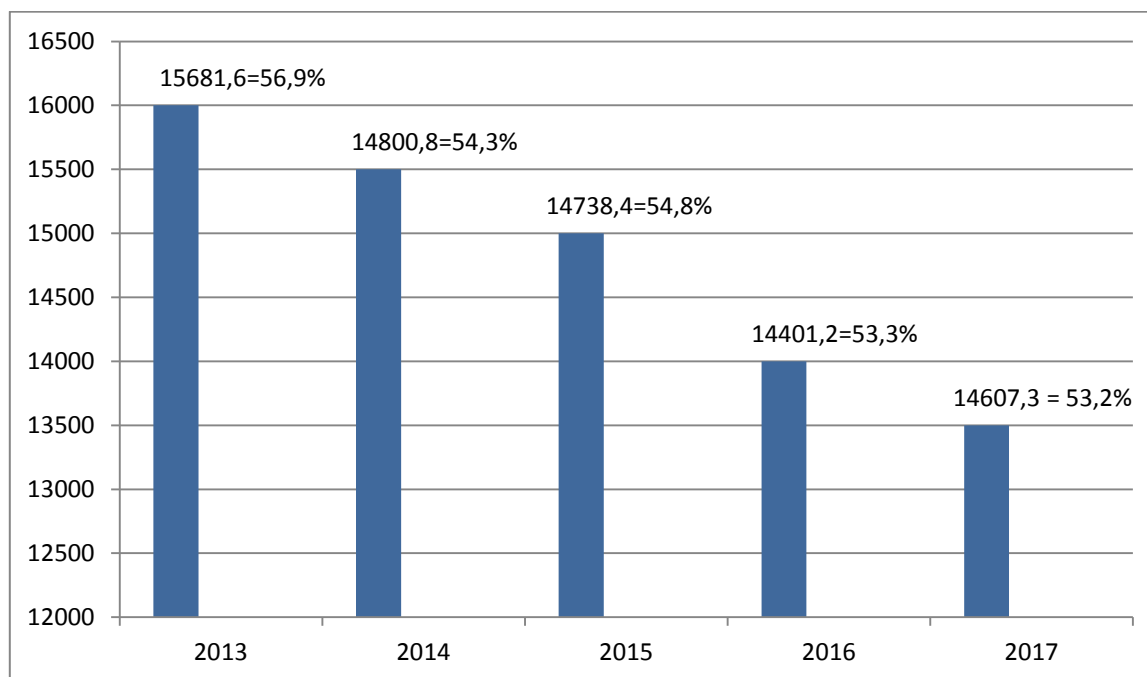

Рис. 1. Динаміка посівних площ зернових і зернобобових культур в усіх категоріях господарств України

Експорт зернових і зернобобових культур з України з початку 2019/20 МР (липень-червень) станом на 1 жовтня 2019 р. склав майже 13,6 млн. т.

ТОВ СП «НІБУЛОН» спеціалізується на вирощуванні пшениці I-II класів. Компанія є одним із найбільших вітчизняних виробників і експортерів сільськогосподарської продукції: пшениця, ячмінь, ріпак, кукурудза, сорго, соя, соняшник. Щороку в 12 областях України підприємство обробляє 82 500 га землі та вважається найефективнішим виробництвом за спеціалізацією – рослинництво.

До компанії входять 8 відокремлених підрозділів у чотирьох областях України: Вінницька, Житомирська, Миколаївська, Хмельницька. Дані відокремлені підрозділи займаються тваринництвом.

Визначено, що ТОВ СП «НІБУЛОН» є конкурентоспроможним підприємством через свою високоякісну експорту продукцію, економічні умови продажу, зручну та мобільну логістичну систему. Висока конкурентоспроможність компанії характеризується показниками попиту на неї, а економічний ефект виражається величиною одержаного прибутку від реалізації продукції на зовнішньому ринку.

У *третьому розділі* дипломної роботи – «Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств» запропоновано рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства, вдосконалення економічного механізму завдяки методам, важелям державного та ринкового регулювання і шляхом ефективного поєднання економічних інструментів. Розроблено напрями та заходи для підвищення конкурентоспроможності, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських виробників та забезпечуватимуть їм належне місце у ієрархії конкурентів світового ринку зерна.

ВИСНОВКИ

Дослідження виконане на тему «Конкурентоспроможність підприємства сільськогосподарської галузі та обґрунтування напрямків її забезпечення» дало змогу зробити ряд висновків та отримати нові знання.

1. Узагальнено теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності підприємства сільськогосподарських підприємств..

Конкурентоспроможність продукції – це здатність продукції відповідати вимогам і стягненням до конкурентного ринку. Продукція має відповідати співвідношенню ціни, стандартам якості, пропозиції зі сторони покупців, порівняно з іншими

товарами і продуктами-аналогами, що вже представлені на ринку. Визначається конкурентоспроможність продукції якістю товару, технічним рівнем, споживчими властивостями та цінами, які встановленні продавцем товарів. Обслуговування, надання послуг і рівень сервісу є не менш важливим фактором, який впливає на бажання покупця здійснити купівлю товару або послуги. Забезпечення конкурентоспроможності на конкурентному ринку сучасна теорія і практика поєднує з економічною стійкістю.

Таким чином, можна прийти до висновку, що одним з найважливіших ознак утримання плавучості на ринковій платформі є – конкурентоспроможність. Це громадська форма зіткнення суб'єктів ринкового господарства в процесі реалізації їх індивідуальних економічних процесів. Саме конкуренція являє собою механізм регулювання суспільного виробництва і одну з найголовніших форм взаємного суперництва на ринку.

Завдяки оцінюванню конкурентоспроможності підприємства виявляються сильні і слабкі сторони його діяльності, приховані можливості та потенційні загрози, що в підсумку дають поштовх для змін та можливості ефективно планувати та розвивати діяльність на основі конкурентних переваг. Визначення рівня конкурентоспроможності підприємства є початковим моментом планування його діяльності та розробки стратегії конкурентоспроможності.

2. Надано економічну характеристику підприємствам сільськогосподарської галузі, оцінку зерновому ринку. З урахуванням залишків збіжжя на початок періоду (8,0 млн. т) та очікуваного імпорту (0,2 млн. т) загальна пропозиція зерна на внутрішньому ринку поточного сезону була оцінена у 69,3 млн. т.

Таким чином, попри складні погодні умови цього року зернова галузь забезпечила стійке виробництво, що гарантує продовольчу й економічну безпеку країни. Зернові культури є основою формування і підтримання на належному рівні стратегічного продовольчого, кормового та експортного балансу держави.

3. Проаналізовано рівень конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарської галузі, визначено, що ТОВ СП «НІБУЛОН» є гідним представником сільськогосподарської продукції на світовому ринку від України.

Зернові культури зрощуються, обробляються та експортуються за усіма стандартами та вимогами, які відповідають європейським. Кваліфіковані працівники, новітні технології та техніка, зручне оснащення на підприємстві, допомагають оптимізувати роботу, покращивши її з виходом на новий світовий рівень.

Компанія ТОВ СП «НІБУЛОН» за 28 років діяльності створила унікальну інфраструктуру перевантажувальних терміналів та комплексів з приймання, зберігання та відвантажування олійних та зернових культур, виробничих підрозділів та потужного флоту по всій території України.

Використовуючи передові агротехнології та техніку, «НІБУЛОН» стабільно забезпечує виконання комплексної технології вирощування сільгосппродукції на орендованих землях, а також надає послуги іншим господарствам з обробітку ґрунту та збирання врожаю. Для забезпечення високої якості зерна, урожайності та збереження родючості ґрунтів підприємство застосовує сучасні комплексні мінеральні добрива, використовує найкраще насіння та засоби захисту рослин вітчизняних і зарубіжних виробників. Постійно випробовуються інноваційні продукти й технології, завдяки яким рівень виробництва залишається стабільно високим. Діяльність на підприємстві відбувається без шкоди для довкілля, а навпаки, компанія запроваджує заходи задля збереження та збагачення природних ресурсів нашої землі, впроваджуючи очисні акції для водоймищ, річок, ставів, по всій території України.

ТОВ СП «НІБУЛОН» є конкурентоспроможним підприємством через свою високоякісну експорту продукцію, економічні умови продажу, зручну та мобільну логістичну систему. Однак існує ряд нецінових чинників, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність компанії: ефективність бази для поширення інформації про продукцію, унікальність, динаміка збуту, швидке реагування на ринкові досягнення. Висока конкурентоспроможність компанії характеризується показниками попиту на неї, а економічний ефект виражається величиною одержаного прибутку від реалізації продукції на зовнішньому ринку.

4.Визначено напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства, сформульовано критерії конкурентоспроможності підприємства ґрунтується на

конкурентних показниках переваг, а саме на якості продукції, доступності, асортименті, рівню обслуговування; і експертні оцінки, що включають оцінку: сегменту ринку; рівня прибутковості; рівень заробітної плати працівників; собівартість.

Що стосується критеріїв підвищення ефективності конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, то перш за все підвищують рівень рентабельності в зрощуванні зернових культур. Після виявлення недоліків можна оцінити стан конкурентоспроможності даного підприємства і вдосконалити економічний механізм через методи, важелі державного та ринкового регулювання, і шляхом ефективного поєднання економічних інструментів.

Для того, щоб робота і виробництво компанії покращувалось і виходило на новий рівень світових ринків, можна застосувати ряд заходів для підвищення конкурентоспроможності підприємства, а саме: створення позитивного іміджу компанії, розробка відповідних стратегій для різних ієрархічних ланок управління підприємством.

Враховуючи існуючі недоліки, а також позитивний зарубіжний досвід компанії, реалізація заходів та напрямків конкурентоспроможної стратегії є досить доцільною.

Розроблені напрями та заходи для підвищення конкурентоспроможності, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських виробників та забезпечуватимуть їм належне місце у ієрархії конкурентів світового ринку зерна. Це підвищить рейтинг України, в цілому, серед провідних країн світу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

Ульянова С.В. Теоретичні засади конкурентоспроможності підприємства // Наукові праці студентів. Науковий журнал ЧНУ ім. Петра Могили. Серія «Економіка». – Миколаїв: 2020 (здано до друку)

Матеріали наукових конференцій:

Участь у XXI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Могилянські читання – 2018: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв: 2018 р.

з друком тез:

Ульянова С.В. Шляхи забезпечення конкурентоспроможності підприємства // XXI Всеукраїнська науково-практична конференція «Могилянські читання – 2018: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв: 2018 р.

АНОТАЦІЯ

Ульянова С.В. Конкурентоспроможність підприємства сільськогосподарської галузі та обґрунтування напрямків її збереження. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2020.

Узагальнено теоретико-методологічні засади щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства сільськогосподарської галузі. Визначено основні напрямки забезпечення конкурентоспроможності

сільськогосподарського підприємства. Досліджено ефективність застосування методів оцінки та аналізу сільськогосподарської галузі. Проаналізовано вплив технологій на систему управління виробництва продукції та організацію роботи працівників.

Ключові поняття: конкуренція, конкурентоспроможність, фактори конкурентоспроможності, конкурентне підприємство, конкурентна продукція.

SUMMARY

Ulianova S.V. Competitiveness of agricultural enterprise and justification of its preservation directions. - Manuscript.

Research on obtaining master's qualification level on the specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock exchange activity" - Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolayiv, 2020.

The theoretical and methodological principles of increasing the competitiveness of the agricultural industry are summarized. The main directions of ensuring the competitiveness of an agricultural enterprise are identified. The effectiveness of the application of methods of evaluation and analysis of the agricultural industry is investigated. The influence of technologies on the system of production management and organization of work of employees is analyzed.

Key concepts: competition, competitiveness, factors of competitiveness, competitive enterprise, competitive products.